

УДК 331.103.3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Васюта В. Б., к.т.н,

Вісіч В.В., магістрант,

E-mail: Vasuta_V_B@meta.ua

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка

Стаття присвячена питанню ефективності використання робочого часу на підприємстві. Метою даного дослідження є аналіз ефективності використання робочого часу та виявлення внутрішньовиробничих резервів зниження витрат робочого часу. Для цього було розглянуто поняття та види робочого часу, методи вивчення витрат робочого часу. Завданням даного дослідження стало виявлення внутрішньовиробничих резервів скорочення витрат робочого часу та розроблення напрямків підвищення ефективності використання робочого часу на підприємстві. Відповідно до поставленої мети авторами було запропоновано здійснити організаційні заходи, які призведуть до скорочення внутрішньо змінних і цілоденних витрат робочого часу на підприємстві. На основі проведеного аналізу було запропоновано напрямки підвищення ефективності використання робочого часу та розроблено програму організаційно-економічних заходів оптимізації витрат робочого часу на підприємстві.

Ключові слова: робочий час, фонд робочого часу, персонал, структура персоналу, кваліфікація, продуктивність праці, виробіток, ефективність використання робочого часу.

UDK 331.103.3

EFFICIENCY OF THE USE OF WORKING HOURS IS ON AN ENTERPRISE

Vasyuta V. B., Ph.D. in Technical

Visich V.V., student

E-mail: vika.visich@mail.ru

Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

The article is devoted to the question of efficiency of the use of working time at the company. The aim of this study is to analyze the efficiency of the use of working time and identify internal reserves the reduction of working time. This was considered the concept and types of working time, study methods of working time. The objective of this study was to identify internal reserves reduction of lost work time and the development of ways to increase the effectiveness of working time at the company. According to the stated goal of the authors was asked to implement arrangements that will result in reduction variables internally and daily loss of working time at the company. On the basis of analysis of the directions of increase of efficiency of use of working time and developed a program of organizational and economic measures for the optimization of working time at the company.

Key words: working hours, working time fund, structure of personnel, qualifications, productivity, output, efficiency of the use of working hours..

Актуальність проблеми. На сьогоднішній день актуальність проблеми ефективного використання робочого часу на підприємствах все більше зростає. Відомо, що ефективна робота будь-якого підприємства багато в чому залежить від повноти та доцільності використання фонду робочого часу.

Робочий час – встановлена законодавством даної країни тривалість залучення працівника до виконання трудових функцій у технологічному процесі на робочому місці для виробництва конкретної продукції [1].

Робочий час повинен використовуватись робітниками і службовцями виключно для виконання своєї трудової функції. Раціональне використання робочого часу набуває великого значення саме тепер, в умовах розвитку

ринкових відносин і ускладнення господарських зв'язків при необхідності збільшення масштабів виробництва. Підвищується значення кожної години, кожної хвилини робочого часу, суворого дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку.

У сучасних умовах господарювання є дуже важливим поліпшення використання фонду робочого часу на підприємстві та зростання продуктивності праці, що визначається, з одного боку, рівнем розвитку виробництва, з іншого – фізичними і психофізіологічними можливостями людини, та залежить від співвідношення екстенсивного та інтенсивного факторів розвитку виробництва [2].

Одним із важливих завдань, що стоїть перед кожним підприємством є скорочення втрат робочого часу. Проблематика даного дослідження полягає в тому, що кожне підприємство для покращення результатів діяльності повинно раціонально використовувати робочий час. Саме тому вивчення втрат робочого часу повинно проводитись постійно шляхом аналізу структури робочого часу, виявлення причин невиконання норм, нераціональних витрат робочого часу, так як відпрацьований працівниками час є основним вимірником праці.

Отже, питання ефективності використання робочого часу завжди буде актуальним на підприємствах, так як саме цей показник впливає на продуктивність праці і кінцеві результати господарської діяльності.

Аналіз останніх наукових досліджень. Останнім часом у науковій літературі все більше з'являється робіт, де обґрунтовано важливість поставленої проблеми. Зокрема, проблемі підвищення ефективності використання особистого часу керівником підприємства значну увагу приділено в працях Балабанової Л.В. [3].

Виноградський М.Д. [4] розкрив особливості організації праці менеджера з управління персоналом та ефективного використання часу.

Питанням втрат робочого часу присвячені праці Рофе А.І. [5], Древаль

О. Ю. [6], Лук'янченко Н.Д. [7], Калініна С.П. [8], Багрова І. В. [9] та багато інших науковців.

Важливим є питання щодо методів вивчення використання робочого часу на підприємстві, яке висвітлено такими авторами як Іваненко К. В., Герасимчук В. Г., Мних Є. В., Гіляровська Л. Т., Савицька Г. В., Сибірєва А. Ю., Юдіна К. К. та ін.

Аналіз використання робочого часу є важливою складовою частиною аналітичної роботи на кожному підприємстві, так як саме від того, наскільки повно і раціонально використовується робочий час, залежить рівень економічних та фінансових показників діяльності підприємства. Необхідність розв'язання даних питань на ТОВ багатопрофільна фірма «Астра» зумовила вибір теми дослідження та сформувала мету роботи.

Метою роботи є аналіз використання робочого часу на ТОВ БФ «Астра», виявлення внутрішньовиробничих резервів зниження витрат робочого часу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Питання ефективного використання робочого часу є одним з найважливіших для кожного підприємства, оскільки від цього залежить величина отриманого прибутку. У процесі аналізу використання робочого часу на підприємстві вивчається рівень виконання виробничих завдань, перевіряється їх обґрунтованість, виявляються втрати робочого часу та їх причини, намічаються шляхи поліпшення використання робочого часу та розробляються необхідні для цього заходи.

У використанні робочого часу важливе значення має режим робочого часу. Від того, наскільки правильно й раціонально на підприємстві чергуються праця і відпочинок, залежить зростання продуктивності праці й інтенсивності виробництва.

Ефективне використання робочого часу відповідає зростанню ритмічності виробництва, підвищенню якості праці, чіткому

співвідношенню між складовими виробничого процесу, зменшенню впливу стохастичних чинників, які не тільки спотворюють виробництво, але й впливають на соціально-психологічний клімат у виробничих колективах та в цілому на економічний та фінансовий стан підприємства.

Невід'ємною складовою ефективного управління робочим часом є вивчення втрат робочого часу з різних причин. Втрати робочого часу можуть залежати від робітника, а також з причин організаційно-технічного характеру. Усі вони є зайвими витратами, які знижують продуктивність праці. Збільшення рівня ефективності праці знаходиться у прямій залежності від використання робочого часу. Зниження втрат робочого часу і нераціональних його витрат призводить до зростання продуктивності праці без додаткових заходів і витрат.

Аналіз продуктивності праці на ТОВ БФ «Астра» показав, що обсяг виробництва продукції з 2011 по 2013 рік збільшився на 35%; середньоспискова чисельність основного персоналу збільшилася з 103 до 173 особи, тобто на 67%, а робітників – на 69%, питома вага робітників у середньосписковій чисельності персоналу залишилася незмінною. Середньорічний виробіток одного працюючого знизився на 1% (на 30,49 тис. грн./особу), одного робітника – на 1% (на 45,48 тис.грн./особу) Середньоденний виробіток одного працівника також знизився з 2,82 тис.грн./люд-дн. до 2,72 тис.грн./люд-дн. відповідно темп зниження склав 1%. Середньогодинний виробіток одного працівника також знизився з 0,39 тис. грн./люд-год. до 0,036 тис.грн/люд-год., або на 3%, що є не дуже позитивним явищем для підприємства.

Повноту використання трудових ресурсів можна оцінити по кількості відпрацьованих днів і годин одним працівником за аналізований період часу, а також по ступеню використання фонду робочого часу. Коефіцієнт ефективності використання фонду робочого часу протягом двох років залишався незмінним, зростання відбувається лише у 2013 році, а саме: у

2011 і 2012 роках цей показник склав 0,94, а у 2013 році – 0,95 (рис.1).

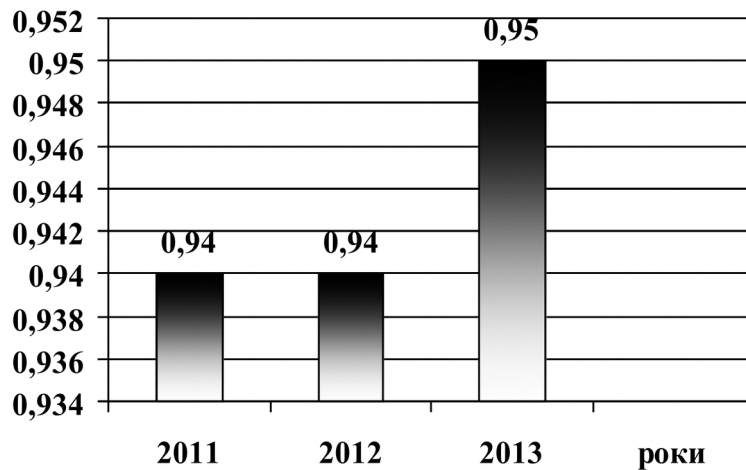

Рис.1. Динаміка коефіцієнта ефективності використання робочого часу працівниками ТОВ БФ «Астра» за 2011-2013 роки

Графічно динаміку використання фонду робочого часу працівниками підприємства наведено на рисунку 2.

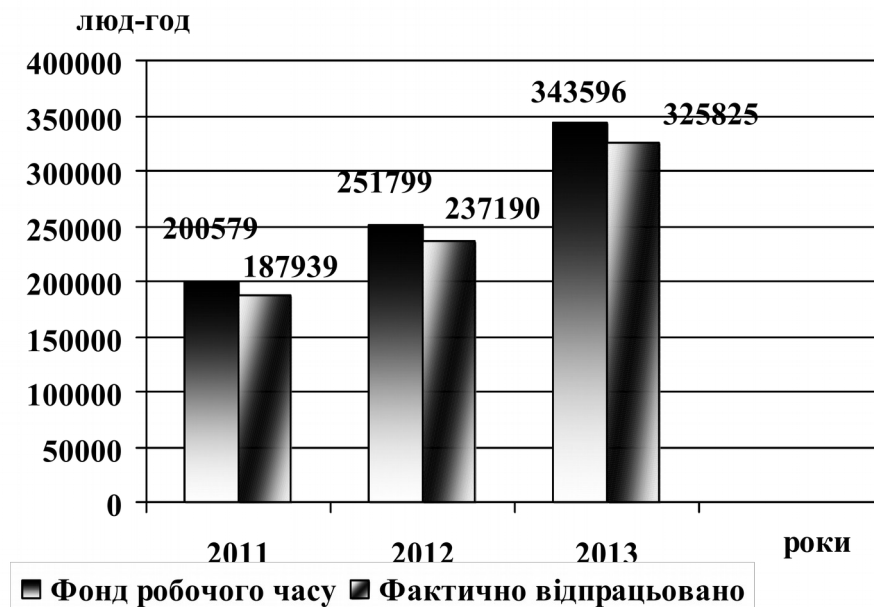

Рис.2. Динаміка використання фонду робочого часу працівниками ТОВ БФ «Астра» за 2011-2013 роки

Втрати можуть бути викликані різними об'єктивними і суб'єктивними

обставинами, не передбаченими планом: додатковими відпустками з дозволу адміністрації, захворюваннями робітників з тимчасовою втратою працездатності, прогулами, простоями через несправність устаткування та машин, відсутність сировини, матеріалів, електроенергії, палива тощо.

Зменшення втрат робочого часу з причин, залежних від трудового колективу, є резервом збільшення виробництва продукції, який не вимагає додаткових капітальних вкладень і дозволяє швидко одержати віддачу.

Дані даного дослідження свідчать про те, що втрати робочого часу у 2011 році становили 6,3% від загального фонду робочого часу (12642 люд.-год.), у 2012 році – 5,8 % (14609 люд.-год.), а в 2013 році – 5,17 % (17771 люд.-год.).

У 2011 році більша частина невиходів на роботу (14187 люд.-год.) була пов'язана із щорічними відпустками (11649 люд.-год.), тимчасовою непрацездатністю (992 люд.-год.). У 2012 році із 14609 невідпрацьованих люд.-год. відпустки становили 13649 люд.-год., зменшилися неявки в зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (з 992 до 960 люд.-год.).

У 2013 році неявки на роботу становили 17771 люд.-год. З них більша частина займають щорічні відпустки – 17227 люд.-год. Неявки у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності зменшилися і становлять 544 люд.-год.

Дані аналізу структури невідпрацьованого часу на ТОВ БФ «Астра» протягом 2011-2013 років свідчать про зменшення втрат часу від тимчасової непрацездатності та зростання кількості щорічних відпусток. Таким чином ефективність використання робочого часу на підприємстві покращилася у 2013 році, але важливим резервом підвищення результативності праці персоналу у подальшому є покращення використання фонду робочого часу за рахунок оптимізації його витрат, усунення непродуктивної роботи, запровадження нормування робочого часу та практики проведення нормативних спостережень за робочим часом.

Шляхи економії робочого часу повинні бути розроблені без шкоди для рівня оплати праці персоналу та враховувати надання працівникам можливості отримувати вільний час як стимул до продуктивної праці.

Висновки. На зниження витрат робочого часу на підприємстві суттєво впливають наступні організаційно-економічні заходи:

- планування зниження трудомісткості виробництва;
- виявлення резервів підвищення рівня продуктивності праці на підприємстві;
- виявлення причин виникнення втрат робочого часу;
- удосконалення мотиваційного механізму на підприємстві;
- аналіз існуючих умов праці;
- удосконалення систем управління персоналу та інше.

Важливою умовою підвищення ефективності трудових ресурсів є раціональне використання робочого часу. До таких резервів відносять недопущення прогулів. Для цього треба зміцнювати трудову дисципліну, заохочувати робітників вищою заробітною платою, удосконаленням оснащення робочих місць, полегшенням умов праці.

Також резервом скорочення непродуктивних витрат робочого часу є скорочення неявок з причини тимчасової непрацездатності (хвороби). Тому слід дослідити умови праці, запровадити належне медичне обслуговування працівників з метою попередження захворюваності, виявлення найбільш частих захворювань, проведення відповідних профілактичних мір.

До резервів покращення використання робочого часу можна віднести скорочення організаційних простоїв у зв'язку з незадовільною організацією, матеріально-технічним постачанням та ін.

Забезпечення підприємства молодими, перспективними, кваліфікованими спеціалістами; підвищення освітнього рівня кадрів, дотримання відповідності рівня кваліфікації робітника рівню виконуваної роботи, збільшення питомої ваги робітників, що володіють суміжними

професіями за рахунок їх підготовки; підвищення стажу роботи на підприємстві завдяки підвищенню рівня оплати праці та розвитку сфери соціальних послуг для працівників, також є можливими резервами покращення використання робочого часу на підприємстві.

На основі вивчення структури робочого часу працівників були виявлені резерви її оптимізації з метою підвищення ефективності праці на підприємстві.

На підставі вище проведеного аналізу ТОВ БФ «Астра» ми можемо зробити висновок про те, що на підприємстві робочий час використовується недостатньо ефективно. Для підвищення ефективності роботи підприємства необхідно удосконалювати структуру використання робочого часу.

Так, авторами пропонується скоротити внутрішньозмінні і цілоденні втрати робочого часу на підприємстві за рахунок введення наступних організаційних заходів:

- дотримуватися правил техніки безпеки;
- поліпшити умови праці;
- проводити заходи з охорони праці;
- знизити захворюваність.

Всі ці заходи будуть сприяти зниженню витрат робочого часу.

Рациональне використання робочого часу дуже важливо для роботи підприємства. При зниженні витрат робочого часу збільшується продуктивність, знижуються зайві витрати на енергію. Втрати робочого часу тягнуть за собою несприятливі наслідки.

Досягнення високої ефективності використання робочого часу неможливо без активної підтримки керівництва, грамотної системи мотивації, відповідного ставлення до техніки безпеки, охорони праці, трудової дисципліни.

Таким чином, враховуючи вище викладене, можна запропонувати для підвищення ефективності використання робочого часу на ТОВ БФ «Астра» наступні напрямки:

- раціональне використання коштів на оплату праці;
- вдосконалення мотиваційного механізму на підприємстві;
- поліпшення умов праці;
- підвищення технологічного стану основних фондів;
- підвищення кваліфікації персоналу та ін.

Для ефективного використання робочого часу розроблені програми організаційно-економічних заходів оптимізації витрат робочого часу. Вони включають розгалужену низку функціональних систем, покликані вирішувати широке коло завдань з ефективного використання робочого часу, стимулювання праці, вироблення стратегії управління кадрами, забезпечення сприятливих умов для досягнення високих виробничих результатів.

Отже, питання ефективного використання робочого часу завжди буде актуальним у виробничій діяльності, в поглибленому науковому аналізі сучасного стану з подальшою оптимізацією якісних і кількісних його показників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини / Грішнова О.А.: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 535с.
2. Полуянов В.П. Використання фонду робочого часу та планування зростання продуктивності праці на підприємстві/ В.П. Полуянов, О.В. Плужник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/9571/1/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%92.%D0%9F.pdf>.
3. Балабанова Л.В. Управління персоналом.: Підручник / Л.В.

Балабанова, О.В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.

4. Виноградський М.Д. Управління персоналом / Виноградський М.Д., Виноградська А.М., Шканова О.М. – 2-ге видання: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 502 с.

5. Рофе А.И. Организация и нормирование труда: учебник для вузов/ А. И. Рофе: Москва Издательство «МИК», 2005. – 137 с.

6. Древаль О.Ю. Планування діяльності підприємства: конспект лекцій / О.Ю. Древаль. – Суми: Вид-во СумДУ, 2008. – 146 с.

7. Соціально-психологічні основи управління: навчальний посібник/ Лук'янченко Н.Д., Бунтовська Л.Л., Шаульська Л.В., Єськов О.Л., Донецьк: ДонНУ, 2002. – 127 с.

8. Калініна С.П. Реструктуризація і регулювання зайнятості. (Монографія) / С. П. Калініна. – Донецьк, 2006. – 557 с.

9. Багрова І.В. Нормування праці: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 212 с.